History Studies: International Journal of History
ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)
Volume 4 Issue 2, p. 121-134, July 2012

Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanı Seçilmesi ve Demokrat Parti Hükümetinin Kurulması (1950)

Election of President Celal Bayar and the Formation of Democrat Party Government (1950)

Yrd. Doç. Dr. Şerif DEMİR
Siirt Üniversitesi

Öz

Celal Bayar, Milli Mücadele ve Tek Parti Dönemi'nde önemli sorumluluklar ve görevler üstlendi. Bayar, 1946'da çok partili hayat'a geçişle birlikte, Demokrat Parti'yi kurarak rejimin sağlıklı bir şekilde demokratikleşmesine katkı sağladı. 14 Mayıs 1950 seçimleri öncesinde sağduyulu bir muhalefet ortaya koydu. 14 Mayıs'ta DP'de Celal Bayar büyük bir seçim zaferi kazandı. Celal Bayar, 22 Mayıs 1950'de Türkiye Cumhuriyeti'nin III. Cumhurbaşkanı olarak, Başbakanlık, Meclis Başkanlığı ve DP Genel Başkanlığı görevlerine yeni kişilerin getirilmesini sağladı. Böylece Türkiye'de Celal Bayar'ın liderliğinde demokrasi tarihinin müstesna bir dönemine başarıyla sorunsuz geçildi.

Anahtar Kelimeler: *Celal Bayar, Demokrat Parti, Türkiye'de 1950 Seçimleri, Türkiye, Türkiye'de demokratikleşme*

Abstract

Celal Bayar assumed important responsibilities and duties during the National Liberation War and Single-Party Period. By founding the Democratic Party in 1946, Bayar contributed to the democratization of Turkey and a smooth transition to multi-party political life. Prior to May 14, 1950 elections, he established a common sense opposition. On May 14, Celal Bayar and DP won a huge election victory. Bayar became the third President of the Republic of Turkey on May 22, 1950, and he appointed the new Prime Minister, the Chairman of the Assembly and the DP General Secretary. Thus, Bayar led Turkey successfully at the convergence of an exceptional period in Turkey.

Key Words: *Celal Bayar, Democrat Party, Turkey 1950 elections, Turkey, democratization in Turkey*

Giriş

1946 Demokrat Partinin kurulmasıyla birlikte başlayan süreç; gerek siyasal yapıda gerekse bürokratik ve kültürel yapıda önemli bire dönüşümün önünü açtı. Bu süreç 1950'de iktidarda ve cumhurbaşkanlığı makamında ki değişimin en önemli nedenidir. Dünden bugüne

Cumhurbaşkanlığı görevi yapmış, bu cumhurbaşkanları içerisinde; ilk sivil Cumhurbaşkanı olması ve çok partili hayatın demokratik seçimiyle ilk göreve seçilmesi bakımından Celal Bayar, diğer cumhurbaşkanlarından ayrılır. 22 Mayıs 1950'de Cumhurbaşkanı seçilen Celal Bayar'ın seçiliş süreci, zaman ve dönem açısından demokrasi tarihimizde önemli bir yer tuttuğundan, incelenmesinin faydalı olacağına kuşku yoktur.

Tek partili dönemden çok partili hayata geçilirken, Celal Bayar'ın cumhurbaşkanlığı görevine gelmesi rejim için büyük bir teminat oldu, siyasal idarede herhangi bir sorun yaşanmadı. Bayar bir köprü vazifesi görerek bir yanda rejimi kollarken diğer yanda halktan gelen değişim taleplerini başarıyla yönetmesini çok iyi bildi.

Celal Bayar, ulusal direnişin her safhasında bulunmuş, Cumhuriyetin ilanından inkılâpların yapılmasına kadar büyük emekler vermişti. Bayar'ın Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Atatürk'ün yakınında yer alması ve Atatürk'e 1937-1939'da Başbakanlık yapması[1] onu siyasette ve CHP içerisinde ayrıcalıklı bir konuma taşıdı.

II. Dünya Savaşı esnasında sadece parlamenterlik görevinde bulunan Bayar, bildiği doğruları CHP içerisinde ve Mecliste ifade etmekten çekinmemişti. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün, çok partili hayata geçiş ve demokratik nizamın tesisinde muhalefet partisi lideri olarak Celal Bayar'ı düşünmesinde[2], Bayar'ın görüşleri, siyasetteki konumu, kişisel yetenekleri kadar sisteme ve rejime olan bağlılığının da büyük payı vardı.

Celal Bayar, 6 Ocak 1946'da Demokrat Parti'yi kurarak aktif siyasete döndü. DP'nin kurulmasıyla birlikte iç politikada birçok sorun ve gerginlik yaşandı. Bu sorunların aşılmasında ve 14 Mayıs 1950 seçimlerine sağlıklı bir şekilde gidilmesinde, iki tecrübeli devlet adamı olan CHP lideri ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü[3] ile DP Genel Başkanı ve Anamuhalafet Lideri Celal Bayar'ın büyük sorumluluklar düştü.

14 Mayıs 1950 Genel Seçimleri

VIII. Dönem Meclisi, çalışmalarını 24 Mart 1950'de tamamladı. Meclis genel seçimlerin 14 Mayıs 1950'de yapılmasına karar vererek, CHP ile DP arasındaki seçim yarışını başlattı[4]. Başbakan Şemsettin Günaltay, 1946 seçimlerinde yaşandığı iddia edilen sorunların yaşanmaması ve seçimin iktidar ile muhalefet arasında dengeli ve adaletli bir şekilde yürütülmesi için büyük çaba gösterdi. Hükümet her iki partiye mümkün olduğunca tarafsız

[1] Cemal Kutay, **Celal Bayar, Bir Türk'ün Biyografisi**, Süsler matb. [İstanbul 1949], s. 115-118;Bayar'ın Atatürk'ün yanında da ayrıcalıklı bir yeri vardı. Mehmet Barlas, **Türkiye'de Darbeler ve Kavgalar Dönemi**, Birey yay., İstanbul 2000, s. 18-19

[2] Her iki lider arsındaki siyasi rekabette özellikle Bayar'ın duygusal bir husumetinin olduğu da iddia edilmektedir. Bkz. Ali Rıza Akbıyıkoğlu, **Demokrasi ve İsmet Paşa**, Filiz matb. Ankara 1986, s. 31-32; Bayar aksi bir görüşle, "Siyasi hayatım İnönü'ye karşı daima sevgi içinde geçmiştir. Ama o, tesir altında kalarak bazı davranışlarda bulunmuştur" demekteydi. M. Barlas, **a.g.e.**, s. 41

[3] Ali Rıza Cihan-Abdullah Tekin, **Çağdaş Devlet Adamı İsmet İnönü**, Tekin Kitapevi, İstanbul 1989, s. 108; Hikmet Özdemir, **Tarih ve Politika**, İz yay. İstanbul 1995, s. 235

[4] Mustafa Albayrak, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoenix yay., Ankara 2004, s. 161; Muzaffer Gökman, **50 Yılın Tutanağı 1923-1973**, Hürriyet Yay., İstanbul 1973, s. 138; Erkan Şenşekerci, **Türk Devriminde Celal Bayar (1918-1960)**, Alfa Yay., İstanbul 2000, s. 210-211

davranmaya gayret gösterdi ve ilk kez muhalefetin seçim propagandası için radyoyu kullanmasına izin verildi[5].

Seçim iki partiden ziyade tek isim üzerinde yürüdü; İsmet İnönü. CHP'nin en büyük kozu ve gücü Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ydü. CHP'liler İnönü faktörünü özellikle vurgulayarak halka, seçimi CHP kaybederse İnönü'nün Cumhurbaşkanlığından çekileceğini bildirdiler[6]. Halk Partililer seçimi kazanırsalar altı ilkeyi anayasadan çıkarmayı vaat edecek[7] kadar sınırsız düzeyde sözler vermekten çekinmiyorlardı. DP'lilerde seçim çalışmalarını İnönü üzerinden yürüterek, II. Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan pek çok ekonomik sorunun sorumlusu olarak İsmet İnönü'yü gösteriyorlardı[8].

Seçimlere hazırlık döneminde CHP ile DP arasında sıcak bir ilişki tesis edildi[9]. Hatta her iki parti çeşitli alternatifler üzerinden seçim ittifak görüşmeleri bile yaptılar[10]. CHP ile DP'li yetkililer, her iki parti liderinin ortak aday gösterilmesi, seçim öncesinde koalisyon kurulması ve DP'lilere belirli sayıda kontenjan tanınarak ortak listeyle seçimlere girilmesi gibi konuları görüştüler. Fakat iki parti arasında sürdürülen görüşmeler başarısızlıkla sonuçlandı.

CHP Hükümeti son derece başarılı bir seçim gerçekleştirdi ve 14 Mayıs'ta herhangi bir seçim ihlali veya muhalefeti rahatsız edecek bir huzursuzluk yaşanmadı[11]. Muhalefetin son ana kadar taşıdığı seçim ihlali olabileceğine ilişkin kaygılar boşa çıktı.

Oy verme saati sona erdiğinde, CHP ve DP'de büyük bir merak ve endişe hâkimdi. Öncelikle yakın bölgelerin, köylerin sonuçları gelmeye başladı. CHP az farkla da olsa önde görünüyordu. Lakin gece yarısına doğru gayri resmi sonuçlar gelmeye başladığında sonuçlar

[5] M. Serhan Yücel, **Demokrat Parti**, Ülke Kitapları, İstanbul 2001, s.77

[6] Rıfkı Salim Burçak, **On Yılın Anıları (1950-1960)**, Nurol Matb. Ankara 1998, s. 42; M. S. Yücel, **a.g.e.,** s. 77; Recep Şükrü Apuhan, **Menderes**, Timaş yay., İstanbul 2008, s. 83

[7] Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)** Hil yay., İstanbul 2010, s. 52

[8] K. Altuğ, **a.g.e.,** s. 88; F Ahmad, "İnönü nefret uyandıran tek parti rejiminin sembolü haline gelmişti. Feroz Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Çev. Y. Alogan, İstanbul 1995, s. 155

[9] Süleyman İnan, **Muhalefet yıllarında Adnan Menderes**, Liberte yay., Ankara 2006, s. 428; M. Toker, **a.g.e.**, s. 349

[10] Nihat Erim, **Günlükler 1925-1979,** c. I, Yay. Haz. A. Demiel, YKY, İstanbul 2005, s. 418-423;Metin Toker, **Tek Partiden Çok Partiye** Milliyet yay. İstanbul 1970, s. 348; F. Ahmad, **Demokrasi,** s. 53; Halk Partisinden Hilmi Uran, Faik Ahmet Barutçu ile Demokrat Parti'den Fuat Köprülü ve Adnan Menderes seçimlerde ortak hareket edilmesi ve koalisyon kurulması için görüşme yaptılar. Her iki tarafın olumlu yaklaştığı anlaşma, son anda CHP kontenjanından DP'ye ayrılacak milletvekili sayısında ve koalisyonda anlaşamadıkları için sonuçsuz kaldı. Hilmi Uran, **Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım (1908-1950)**, Türkiye İş Bankası yay., İstanbul 2008, s. 448-450 ; Faik Ahmet Barutçu, **Siyasi Hatıralar**, c.II, 21 yüzyıl yay., Ankara 2001, s. 961-964; Necip Fazıl Kısakürek, **Benim Gözümde Menderes**, Büyük Doğu yay. İstanbul 2002, s. 141

[11] **Cumhuriyet,** 15 Mayıs 1950; **Yeni İstanbul**, 15 Mayıs 1950; **Yeni Sabah**, 15 Mayıs 1950; Orhan Cemal Fersoy, **Bir Devre Adını Veren Başbakan Adnan Menderes**, Hun Yay., İstanbul 1978, s. 217; Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin** Doğuşu, çev. M. Kıratlı, TTK yay. Ankara 1991, s. 311; F. A. Barutçu, **a.g.e.**, s. 993; Kemal H. Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, Afa Yay., İstanbul 1996, s. 201; Ali Fuad Başgil, **27 Mayıs İhtilalı ve Sebepleri**, çev. C. Aydın, , çev. C. Aydın, yağmur yay. İstanbul 2008, s. 66

anlaşıldı. DP büyük bir seçim zaferi kazanmıştı[12]. En iyimser tahminlerde bile kimse DP'nin bu kadar büyük başarı kazanacağını beklemiyordu[13]. Siyasette büyük bir sürpriz oldu. Herkes bu duruma hazırlıksız yakalanmıştı.

CHP'nin hazırlattığı fakat CHP ile DP'nin ortak oylarıyla kabul edilen seçim kanunun[14] marifetiyle %53 oy alan DP, meclisin %84'üne sahip oldu[15]. Siyasette tek parti yönetiminden çok partili hayata doğru gidilirken, iktidarın başarıyla değişmesi sağlanacaktı, fakat bu kadar güçlü bir şekilde muhalefetin iktidara gelmesi güç zehirlenmesine sebep olabilirdi. Zira ülke böyle bir değişeme psikolojik olarak hazır değildi. Zira bürokrasinin bir günde tam anlamıyla yeni duruma uyum sağlaması mümkün olmadığı gibi CHP'de muhalefete değildi.

Seçim sonuçlarına göre DP'nin büyük bir zafer kazandığı açıktı. Bu durumun ortaya çıkmasının en önemli sebepleri arasında; CHP'nin uzun süredir ülkeyi tek başına yönetmesinden kaynaklanan iktidar yorgunluğu sayılabilir[16]. Bazı yazarlar seçim sonuçlarını sadece CHP'nin yönetim zaaflarına bağlayarak açıklamaktadırlar ki örneğin CHP'nin önemli isimlerinden ve gazeteci Necmettin Sadak, "DP'yi kuranların değeri, vatanseverliği, idealleri ne kadar yüksek olursa olsun, onların etrafında toplanan coşkunluk, o partiye bağlılıktan ileri gelmiyor, Halk Partisine ve hükümetlerine olan kızgınlık ve kırgınlıktan doğuyordu. DP'nin

[12] **Yeni İstanbul**, 16 Mayıs 1950; **Yeni Sabah**, 16 Mayıs 1950; Cüneyt Arcayürek, **Demokrasinin İlk Yılları 1947-1951**, Bilgi yay., Ankara 1983, s. 183; Ş. S. Aydemir, **Menderes**, s. 132; O. C. Fersoy, **a.g.e.**, s. 217; Mehmet Ali Birand-Can Dündar-Bülent Çaplı, **Demirkırat Bir Demokrasinin Doğuşu**, Doğan Kitap, İstanbul 1999, s. 54-55

[13] Cem Eroğul, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, İmge Yay., Ankara 2003, s. 97; N. Erim, **a.g.e.**, s. 448; B. Lewis, **a.g.e.**, s. 317; Şerif Demir, **Düello Menderes ve** İnönü, Timaş yay., İstanbul 2010, s. 21; İnönü, CHP'nin seçimi kazanıp kazanamayacağından emin değildi lakin bu kadar büyük bir hezimeti de beklemiyordu. Ali Fuad Erden, **İsmet İnönü**, Bilgi Yay., Ankara 1999, s. 248; Bir başka görüşe göre, İnönü partisinin seçimleri kaybetmesine fikren hazırlıklıydı, fakat buna ihtimal vermiyordu. Metin Heper, **İsmet İnönü**, çev. S. Yalçın, Türkiye İş Bank. Yay., İstanbul 2008, s. 182; Nimet Arzık, **Bitmeyen Kavga: İsmet İnönü**, Kurtuluş matb. Ankara 1966, s. 13; Bayar'da dahil üst düzey DP yöneticileri seçimi kazanırız diyorlar fakat bu kadar büyük bir fark beklemiyorlardı. Nadir Nadi, **Perde Aralığından**, Cumhuriyet yay., İstanbul 1964, s. 275-276; M. Albayrak**, a.g.e.**, s. 168

[14] Oldukça titiz davranarak, tarafsız bir bilim heyetine hazırlatıldı. Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adama**, c.II, Remzi Kitapevi, İstanbul 1968, s. 465; Yeni seçim kanunu CHP ve DP'nin oylarıyla kabul edildi. Seçim sisteminde değişmeyen yalnızca çoğunluk sistemiydi. Yazar Nadi bu durumu "CHP'nin kendi gücüne fazlaca güvenmesine" bağlıyordu. N. Nadi, **a.g.e.**, s. 272; Çoğunluk Sistemi: Her vilayetin bir seçim bölgesi kabul edilmesi (İstanbul hariç), bir fark bile olsa en çok rey alan partinin Meclise milletvekili göndermesiydi. İlber Ortaylı, **Türkiye'nin Yakın Tarihi**, Timaş yay., İstanbul 2010, s. 94; R. Ş. Apuhan, **a.g.e.**, s. 89, Seçim kanunu görüşmelerinde DP'liler "nispi temsil"i önermiş CHP'liler çoğunluk sisteminden vazgeçmemişlerdi. Altan Öymen, **Değişim Yılları**, Doğan kitap, İstanbul 2004, s. 434-435

[15] M. Albayrak**, a.g.e.**, s. 171; Cemal Anadol, **Türk Siyaset Tarihinde Demokrat Parti**, Yeni Kuvayi Milliye yay. İstanbul 2004, s. 64; Nispi sistem uygulansaydı; DP: 261, CHP: 195 milletvekili çıkaracaktı. E. Şenşekerci, **a.g.e.**, s. 213; Resmi sonuçlar 25 Mayıs'ta ilan edildi. **Cumhuriyet,** 26 Mayıs 1950

[16] M. Albayrak**, a.g.e.**, s. 178; H. Bayram Kaçmazoğlu, **Demokrat Parti Dönemi Toplumsal** Tartışmalar, Birey yay., İstanbul 1988, s. 313; Bernard Lewis, "Türkiye'de Son Gelişmeler", çev. İ. Lütem, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** c. IX, S. 1-2, 1952, s. 32

etrafını saran ve içten gelme bir sevinç ve coşkunlukla ona rey veren kitle, çokluk bakımından onun taraftarı değil, maddi manevi bir sebepten biri yüzünden haklı haksız, bilgili bilgisiz Halk Partisi'ne düşman kesilmiş insanlardan" oluşmaktaydı dedi[17]. Seçim başarısını sadece CHP'nin olumsuzlukları üzerinden giderek açıklamak sonuçları anlamak için yeterli olmaz. DP'nin daha evvelki Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası örneklerinden aldığı dersler ile halkın nabzını iyi tutarak izlenen akıllı bir seçim stratejisi sayılabilir[18].

Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanı Seçilmesi ve Yeni Hükümetin Kurulması

14 Mayıs seçimleri yapılmış, sonuçlar kesinleşmiş fakat ülke yönetimini üstlenecek kadroların kimlerden oluşacağı bilinmiyordu. Demokrat Parti'de daha evvel iktidara yönelik belirli bir hazırlık yoktu. Parti içerisinde hiyerarşide oluşturulmamıştı. Atatürk'ün son başbakanı, DP'nin tecrübeli ve kıdemli yöneticisi Celal Bayar, inisiyatifi üzerine alarak gereken tedbirler için harekete geçti[19].

DP üst düzey yönetiminin, zafer ve sevinç sonrası vereceği kararlar kamuoyunda merakla beklenmeye başlandı. DP'nin gözü Genel Başkanı Celal Bayar üzerindeydi. Celal Bayar verilecek kararlarda son derece belirleyici olacağı muhakkaktı. Fakat kimse Celal Bayar'ın ne düşündüğünü tam olarak bilmiyordu. 15 Mayıs'ta Celal Bayar yapılması gerekenleri düşünmüş müydü, Cumhurbaşkanı kim olur, kabineyi kim kurar, sorularına cevap aranıyordu[20].

DP'den ve üst düzey yöneticilerinden kamuoyunu tatmin edecek bir açıklama gelmediğinden, mevcut seçenekler üzerinden bir tahmin yarışı başladı. DP Genel Başkanı Celal Bayar'ın hangi göreve geleceği, diğer görevlere kimlerin geleceği ya da getirileceği belirsizdi[21].

---

[17] Hürriyet Konyar, **Türkiye'de Tek Parti Döneminden Çok Partili Hayata Geçişte (1945-1950) Kemalist İdeolojinin Değişimi ve Ulus Gazetesi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1993, s. 215.; CHP'nin önde gelen isimlerinden H. Oğuz Bekata; "1950 seçimlerini DP ve onun başındakiler kazanmamışlardır, fakat CHP kaybetmiştir. DP bu kaybın, bendini aşan seline ancak bir kanal olmuştur." Hıfzı Oğuz Bekata, **Birinci Cumhuriyet Biterken**, Çığır yay., Ankara 1960, s. 10; Bir başka görüşe göre; "CHP tek parti sisteminin sembolü haline gelmiş olması yüzünden seçimi kaybetmeye mahkumdu". K.H. Karpat, **a.g.e.**, s. 202

[18] Nükhet Turgut, "Türkiye'de Siyasal Muhalefet Olgusu ve Anlayışı", **Türk Siyasal Hayatının** Gelişimi, Edt. E. Kalaycıoğlu-A. Y. Sarıbay, Beta Yay. İstanbul 1986, s. 446-447; DP'nin başarılı olma nedenlerini S. Ağaoğlu DP'lilerin başarısını: iktidarın baskılarına göğüs geren, cesur, birlik-beraberlik içinde olan bir teşkilat, halk ile yakın ilişki gibi bir çok sebebe bağlamaktadır. Samet Ağaoğlu, **Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri**, Baha Matb. İstanbul 1972, s. 78-80; Millet Partisinden Osman Bölükbaşı, "muhalefetin parçalanması halinde CHP'nin tek parti rejiminin süreciği endişesiyle seçmenlerin DP'ye sarılmasına yol açmıştır" demektedir. Deniz Bölükbaşı, **Türk Siyasetinde Anadolu Fırtınası Osman Bölükbaşı**, Doğan Kitap. İstanbul 2005, s. 125

[19] Mükerrem Sarol, **Bilinmeyen Menderes**, Kervan yay., c.I, İstanbul 1983, s. 113

[20] **Cumhuriyet**, 16 Mayıs 1950; İsmet Bozdağ, "Celal Bayar'ın Hayat Hikâyesi", **100. Yaşında Celal Bayar**, haz. M. Sarol-İ. Bozdağ, Tercüman yay. İstanbul 1982, s. 365

[21] C. Bayar'ı tebrike giden N. Nadi'ye Bayar, "Demokrat Parti Meclis Grubu neye karar verirse, öyle yapacağım" der. N. Nadi, **a.g.e.,** s. 276: M. Albayrak**, a.g.e.**, s. 181

Seçim sonuçlarının kesinleşmesi üzerine kamuoyunda ilk izlenim, Bayar'ın Başbakanlık görevini üstlenmesi Cumhurbaşkanlığı vazifesine ise tarafsız bir kişinin getirilmesi şeklinde oldu. DP listesinden Meclise bağımsız olarak giren Ali Fuat Cebesoy ya da Yargıtay başkanlığı görevinden ayrılan Halil Özyörük'ün Cumhurbaşkanlığı için adı geçiyordu. Bayar, kamuoyundaki tartışmalara ve beklentilere yönelik bir açıklama yapmadığı gibi her türlü seçeneğin önünü de açık bırakıyordu[22].

Seçim sonuçlarının kesinleşmesi üzerine Ş. Günaltay Hükümeti, derhal görevden çekilmek istediğini Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye bildirdi. İnönü hükümetin talebini makul karşılayarak, seçimin galibi DP'nin Genel Başkanı Celal Bayar'ı 16 Mayıs'ta Çankaya'ya davet etti. Cumhurbaşkanı İnönü, en kısa sürede DP Hükümetinin kurulmasına ve görevin devralınmasını istedi. Bayar, yeni seçilen milletvekilleri yemin edip görevlerine başlamadan, yeni bir hükümeti kurmanın imkansız olduğunu söyledi. Bayar, iktidarı devralmak için Cumhurbaşkanı İnönü'den zaman isteyerek, Meclis toplanana kadar Ş. Günaltay hükümetinin görevini sürdürmesini istedi[23]. Bayar'ın talebini uygun bulan Cumhurbaşkanı İnönü, 22 Mayıs 1950'ye kadar Ş. Günaltay Hükümeti'nin görevine devam etmesine karar verdi.

Celal Bayar, Çankaya görüşmesini ve seçim sonrası oluşan siyasi yapıyı değerlendirmek için DP Genel İdare Kuruluyla 17 Mayıs'ta toplantı yaptı. DP iktidarının öncelikli yapması gereken hizmetlerden, ülke yönetiminde sorumluluk alacak kişilerin belirlenmesine kadar birçok konu konuşuldu[24]. Parti Genel İdare Kurulu'nda farklı görüşler, çeşitli alternatifler ortaya çıktı. Fakat öncelikli konu; Cumhurbaşkanı ve Başbakanın kim olacağının belirlenmesiydi. Celal Bayar, teşkilattan ve çeşitli bölgelerden gelen milletvekilleriyle birlikte durumu değerlendirmenin daha doğru olacağını düşündüğünden, Genel İdare Kurulunda herhangi bir karar alınmadı[25].

Celal Bayar, ülke yönetiminde sorumluluk alacak kişileri belirlemek üzere üst üste genel idare kurul toplantıları ve teşkilatla birebir görüşmeler yaptı. Nihai kararın 20 Mayıs'ta yapılacak olan DP Meclis Grup Toplantısında verilmesi kararlaştırıldı. İlk günlerde ki eğilim

[22] A. Öymen, **a.g.e.**, s. 440

[23] **Cumhuriyet,** 17 Mayıs 1950; **Yeni İstanbul**, 17 Mayıs 1950; **Yeni Sabah**, 17 Mayıs 1950; **Zafer**, 17 Mayıs 1950; **Ayın Tarihi**, S. 198, s. 10; **Ulus,** 17 Mayıs 1950; C. Bayar, **a.g.e**., s. 105; N. Erim, **a.g.e.**, s. 449; Celal Bozkurt, **Siyaset Tarihimizde CHP**, İstanbul 1969, s. 70; A. Öymen, **a.g.e.**, s. 439-440; M. Albayrak, a.g.e., s. 177; M. Gökman, **a.g.e.**, s. 139; Şerif Demir, **Türk Siyasi Tarihinde Menderes**, Paraf yay., İstanbul 2010, s. 213; Kurtul Altuğ, **Bir Numaralı Tanık**, Doğan Kitap, İstanbul 2006, s. 90; O. C. Fersoy, **a.g.e.**, s. 218; F. A. Barutçu, **a.g.e.**, s. 998; M. S. Yücel, **a.g.e.,** s. 80; İ. Bozdağ, **a.g.m.**, s. 366; Günaltay hükümetinde Başbakan Günaltay dışında kimse meclise girmeye muvaffak olamadı M. Albayrak**, a.g.e.**, s. 181; Hüseyin Şeyhanlıoğlu, **Türk Siyasal Muhafazakarlığının Kurumsallaşması ve Demokrat Parti,** Kadim yay. Ankara 2011, s. 195

[24] **Yeni İstanbul**, 18 Mayıs 1950; **Zafer**, 18 Mayıs 1950

[25] **Cumhuriyet,** 18 Mayıs 1950; İ. Bozdağ, **a.g.m.**, s. 366; GİK toplantısı öncesinde Bayar'la görüşen bazı DP'li idareciler Bayar'ın Menderes'i işaret ettiğini genel idare kurulunda da genel eğilimin Başbakanlığa Menderes'in getirilmesi doğrultusunda olduğunu söylemektedirler. Sıtkı Yırcalı, "Hürriyet, Adalet, Müsavat, Uhuvvet'den Hakimiyet Kayıtsız Şartsız Milletindir'e", **100. Yaşında Celal Bayar**, haz. M. Sarol-İ. Bozdağ, Tercüman yay. İstanbul 1982, s.230

zamanla değişmeye başladı. DP içerisinde yapılan görüşmelerde, Cumhurbaşkanlığı için Celal Bayar'ın Başbakanlık için Adnan Menderes'in ismi ön plana çıktı[26].

20 Mayıs'ta DP Meclis Grubu, 14 Mayıs seçimlerini, izlenecek politikaları ve görev dağılımını görüşmek üzere toplandı. DP grubu, Celal Bayar'ın etkili bir görevde yer almasında hemfikirken, üstleneceği makamı belirlemekte ikiye ayrılmıştı. Birinci grup; seçimler DP Genel Başkanı Celal Bayar'ın liderliğinde kazanıldığı ve Bayar'ın halka bir takım taahhütlerde bulunduğu gerekçesiyle hükümeti kurma ve başbakanlık görevine Bayar getirilmesini Cumhurbaşkanlığına da tecrübeli bir bürokratın getirilmesini istiyordu. Diğer grup; Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanlığı görevini üstlenmesine, Başbakanlık vazifesine DP Grubundan bir milletvekilini seçmesini istiyordu[27]. Bayar, her iki görüşe eşit mesafede durarak herhangi bir görüş ortaya koymadığı gibi kendisine verilecek her çeşit görev hakkında partisinin kararına tabi olacağını söylüyordu.

Celal Bayar'ın başkanlık ettiği grup toplantısı; Bayar'ın yeni bir siyasi yapı içerisinde DP'ye düşen görev ve sorumluluklar hakkında yaptığı bir konuşmayla açıldı. 376 Milletvekilinin katıldığı toplantıda, bir grup milletvekili Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanı seçilmesi yönünde bir önerge verdi. Önergeyi okuyan Bayar yorum yapmadan milletvekillerine dönerek; "Önerge şahsımla ilgili olduğu için, lehte – aleyhte konuşmalara izin vermiyorum. Önergeyi size okuyacağım, kişisel eğiliminize göre oyunuzu işaret edeceksiniz" dedi. Okunan önerge sonrasında bazı milletvekilleri önerge hakkında konuşmak üzere ısrar ettilerse de Bayar, kimseye söz hakkı vermeden doğrudan oylamaya geçilmesini istedi. Gizli yapılan oylama neticesinde 345 milletvekili Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanı olması için olumlu oy kullandı[28]. Olumsuz oy kullanan 31 milletvekili; Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanı olmasına karşı değildi, Bayar'ın Başbakanlık görevine getirilmesini talep ettikleri için çoğunluktan farklı yönde oy kullanmışlardı[29].

Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanı seçileceğinin anlaşılması kamuoyunda büyük takdir ve ilgi gördü. Cumhuriyet Gazetesi Başyazarı Nadir Nadi, "Devletin en yüksek makamında vazife görmek hadisesini şeref ve hak ölçülerine vurduğumuz zaman, bugünkü şartlar altında bu

[26] **Cumhuriyet**, 19 Mayıs 1950; **Yeni İstanbul**, 19 Mayıs 1950; **Zafer**, 20 Mayıs 1950; Cumhurbaşkanlığına Bayar konusunda bir ittifak söz konusuysa da Başbakanlık meçhuldür. Örneğin Başbakanlık için Fuat Köprülü, DP Genel Başkanlığı için Adnan Menderes'in önerilme ihtimali de vardı. **Yeni Sabah**, 19 Mayıs 1950; Dönemin önemli gazetecilerinden E. Karakuş, DP'nin seçimleri kazandığı günün gecesi Parti Genel Merkezide sabaha kadar yapılan görüşme ve toplantılar neticesinde Cumhurbaşkanlığına Celal Bayar, Başbakanlığa Adnan Menderes Meclis Başkanlığına Refik Koraltan, Dış işleri Bakanlığına Fuat Köprülü'nün getirilmesinin kararlaştırıldığını iddia etmektedir. Emin Karakuş, **İşte Ankara**, İstanbul 1977, s.163

[27] Nadir Nadi, "Kim Olacak?", **Cumhuriyet**, 20 Mayıs 1950; **Yeni İstanbul**, 17 Mayıs 1950; İsmet Bozdağ, **Darağacında Bir Başbakan Menderes… Menderes…**, Truva yay., İstanbul 2008, s. 127

[28] **Ulus,** 21 Mayıs 1950; **Zafer**, 21 Mayıs 1950; **Cumhuriyet**, 21 Mayıs 1950; **Yeni İstanbul**, 21 Mayıs 1950; **Yeni Sabah**, 21 Mayıs 1950; Celal Bayar açıkça taraf olduğunu ortaya koymasa da karşı bir duruşta sergilemedi. Fakat Gazeteci C. Baban'a göre Bayar Cumhurbaşkanlığını istediği için makama çıktı. Cihad Baban, **Politika Galerisi**, Timaş yay., İstanbul 2009, s. 44-45; Bayar'ın Cumhurbaşkanı olmasının önünü açan takriri hazırlayan M. Sarol, 19 Mayıs'ta Menderes'le yaptığı görüşmede, Menderes'in Bayar'ın henüz Cumhurbaşkanlığı görevi kabul etmediğini söylediğini aktarmaktadır. M. Sarol, **a.g.e.**, s. 117

[29] M. A.Birand-C. Dündar-B. Çaplı, **a.g.e.**, s. 62; Ş. Demir, **Menderes**, s. 214-215

vazifeye Demokrat Parti liderinden [Celal Bayar] daha layık bir vatandaş bulunamayacağını elbette kabul ederiz"[30]. Yeni Sabah'tan Ulunay, "Celal Bayar, demokrasinin ilk Cumhur reisidir. Onun bu ulvi vazifeye, bu şerefli makama yükseldiğini görmekle millet candan bir sevinç duydu" diyordu[31]. Cumhurbaşkanlığı vazifesini Celal Bayar gibi tecrübeli bir devlet adamının üstlenmiş olması, ülkede büyük bir rahatlamaya sebep olurken[32] rejimin selameti açısından büyük bir güven meydana geldi.

Kamuoyunda ve DP içerisinde birçok kişinin adı geçtiği halde kimse, Bayar'ın Başbakanlık görevine kimi getireceğini bilmiyordu[33]. Kamuoyunda büyük bir merak ve heyecan hâkimdi, Başbakanın kim olacağına ilişkin çeşitli tartışmalar yapılıyor farklı tahminler yürütülüyordu. Fakat kesin bir açıklama yapılmadığından, Başbakanlığa getirilecek isim hakkında kimse kesin olarak konuşamıyordu.

Celal Bayar, Başbakanı belirlemek üzere çalışmalarını sürdürdüğü esnada Menderes, Celal Bayar'a olası Başbakanın kim olması gerektiği hakkındaki görüşlerini iletmek ve Bayar'ın fikrini öğrenmek için onu evinde ziyaret etti [34]. Bayar'ın, DP Genel Başkanlığı da

[30] Nadir Nadi, "Aday", **Cumhuriyet**, 21 Mayıs 1950

[31] Ulunay, "Cumhur Reisimiz Celal Bayar", **Yeni Sabah,** 24 Mayıs 1950

[32] A. F. Başgil, **a.g.e.,,** s. 75

[33] 20 Mayıs DP Grup Toplantısı sonrasında DP GİK üyeleri C. Bayar'ı evinde ziyaret etiler. Bayar'a Başbakanlık ve bakanlıklar için kimi düşündüğü sorulduğunda Bayar, "Beni Cumhurbaşkanlığına getirmeye karar verdiğinize göre, Başvekili ben tayin ederim, o da kabinesini kurar" diyerek konuyu kapattı. R. S. Burçak, **a.g.e.**, s. 394; Oysa F. A. Barutçu 18 Mayıs'ta günlüğüne başbakanlığa Menderes, Dışişleri Bakanlığa Köprülü'nün getirileceğini yazmaktaydı. F. A. Barutçu, **a.g.e.,** s. 1001; 1924 Anayasası gereği Cumhurbaşkanı parti içerisinden arzu ettiği bir milletvekiline hükümeti kurma görevi verebilirdi.

[34] Menderes, DP'nin muhalefet yıllarında birlikte hareket ettiği yakın arkadaşı Fuat Köprülü'nün ısrarla Başbakanlık görevine getirilmesi için talepte bulundu. Celal Bayar, Başvekilim Adnan Menderes, Tercüman gazetesi yay. İstanbul 1986, s. 103; S. İnan, **a.g.e.,** s. 432; M. Sarol'a göre, Menderes ile Köprülü'nün Köprülü başbakanlığında yeni hükümeti oluşturmak için çalıştığı bir esnada Bayar yanlarına gelir. Başbakan ve Cumhurbaşkanı olarak kimleri düşündüklerini sorarak hiçbir görüş bildirmeden yanlarından uzaklaşır. M. Sarol, **a.g.e.**, s. 12

dâhil Başbakanlık görevine Menderes'i düşündüğünü söylemesi[35] Menderes'te, büyük bir şaşkınlığa, sebep olduğu gibi aynı zamanda mutluluğa da yol açtı[36].

IX. Dönem TBMM, 22 Mayıs 15.00'te en yaşlı üye sıfatıyla CHP'den Hüseyin Cahit Yalçın'ın başkanlığında toplandı[37]. Meclis öncelikle yeni dönem milletvekillerinin yemin merasimiyle çalışmalarına başladı, ardından Meclis Başkanlığı seçimi yapıldı ve Başkanlığa Refik Koraltan seçildi. Son olarak Cumhurbaşkanlığı seçimine geçildi. DP'den Celal Bayar, CHP'den İsmet İnönü Cumhurbaşkanlığına aday oldu. Cumhurbaşkanlığı seçiminde 453 milletvekili, 387 oy Celal Bayar'a 64 oy İsmet İnönü'ye, 1 oy Halil Özyürek'e ve 1 oy çekimser oy kullandı. Bu sonuçlara göre İstanbul Milletvekili DP'nin adayı Celal Bayar Cumhurbaşkanlığına seçildi[38].

Saat 20.00'de toplanan Meclis'te yeni Meclis Başkanı Refik Koraltan, Bayar'ı Cumhurbaşkanlığı görevi için yemin etmek üzere kürsüye davet etti. Celal Bayar'ın ant içmesinin ardından Meclis oturuma 20 dk. ara verdi.

---

[35] M. Albayrak**, a.g.e.**, s. 182; N. F. Kısakürek, **a.g.e.**, s. 134; M. A.Birand-C. Dündar-B. Çaplı, **a.g.e.**, s. 62; Hikmet Özdemir, **Türkiye Cumhuriyeti**, İz yay., İstanbul 1995, s. 202-203; Erdal Şen, **Bir Yiğit Vardı**, Yitik Hazine yay. İstanbul 2010, s. 93; Bayar'ın bu şekilde tercihte bulunmasını; Başbakanlığa "acemi" bir milletvekillini getirerek ülke kontrolünü tamamen elinde tutmak istediğine yorumlayanlar oldu. Muzaffer Taşyürek, **Adnan Menderes**, Anonim Yay., İstanbul 2009, s. 49; M. S. Yücel, **a.g.e.,** s. 80-81; 1950 yılına kadar siyasi hayatta Cumhurbaşkanı olan kişi aynı zamanda iktidardaki partinin genel başkanlığını da yürütüyordu. Bu teamül Bayar ile birlikte değişti. Bayar, Başbakanlık ile DP Genel Başkanlığını aynı kişiye vermesi hakkında; "Parti başkanlığının başka elde olması, kuvvetli hükümet kurulmasına engeldi. Zaman zaman hükümetle parti arasında çatışmalar doğabilirdi. Sık sık değişen hükümetlerin, halka güven vermesi güçtü. Siyasi kuvvetlerin bir elde toplanmasında fayda vardı. Öyle ise Demokrat Parti Başkanlığını da Adnan Menderes'e devretmem gerekiyordu". İ. Bozdağ, **a.g.m.**, s. 366-367; DP Genel Başkanlığına Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu talip olmuştu ama Parti liderliği içinde Menderes'i tercih etti. R. S. Burçak, **a.g.e.**, s. 51

[36] Menderes'in bu kadar şaşırması son derece normaldi. F. Köprülü; yaş, tecrübe, kariyer, isim ve parti protokolünde Menderes'in önünde yer aldığı için adaylık konusunda daha güçlüydü. A. Öymen, **a.g.e.**, s. 442; Köprülü'de Başbakanlık görevine kendisinin getirilmesini bekliyordu Abdulkerim Asılsoy, "Bir Siyasi Portre Denemesi: Fuat Köprülü", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, II/1, 2004, s.435. Zira Başbakanlık için iki isim Menderes ve Köprülü'nün adı geçiyor, Menderes ara sıra "Hoca Başvekil olur, bende yardımcısı" olurum diyordu. Köprülü ise O günlerde hiç sesini çıkarmadı. Samet Ağaoğlu, **Arkadaşım Menderes,** Alkım yay. İstanbul 2003, s. 104; O. C. Fersoy, **a.g.e.,** s. 220; Daha sonraları Köprülü, Başbakanlık ve DP Genel Başkanlığına kendisinin getirilmesi gerektiğini, makamda gözü olmadığı için Menderes'i o görevlere hazırlayarak makamı bırakmasının daha uygun olacağını söyleyerek hayal kırıklığını dışa vurmuştu. Recep Bilginer, **Üç İktidar, Üç Hayal Kırıklığı,** İstanbul 2005, s. 148

[37] Cumhurbaşkanlığı seçiminde iki saat önce oğlu Erdal'a gönderdiği mektupta İsmet İnönü, gelişmeleri son derece rahat ve doğal karşıladığını, yeni seçilecek Cumhurbaşkanını tebriğe gideceğini bildirmektedir. İsmet İnönü, **Baba İnönü'den Erdal İnönü'ye Mektupları**, yay. Haz. S. Özel, Bilgi. Yay. Ankara 1988, s. 149

[38] **TBMM Tutanak Dergisi,** D. 9, c.I, B.1, 22 Mayıs 1950, s. 7; **Resmi Gazete**, S.7513, 23 Mayıs 1950; **Cumhuriyet**, 23 Mayıs 1950; **Zafer**, 23 Mayıs 1950; K. Altuğ, **a.g.e.,** s. 91: M. Albayrak**, a.g.e.**, s. 182; M. Gökman, **a.g.e.**, s. 139; İhsan Fuat Özgen, **Cumhuriyet Döneminde Celal Bayar'ın Siyasi ve İktisadi Faaliyetleri (1923-27 Mayıs 1960),** Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Ens. Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2007, s.237; İnönü yeni Cumhurbaşkanını tebrik ederek başarılar diledi. F. A. Barutçu, **a.g.e.**, s. 1010; H. Şeyhanlıoğlu, **a.g.e.**, s. 195

Cumhurbaşkanı Bayar, 20.20'de çalışmalarına başlayan Meclis'e, İstanbul Milletvekili Adnan Menderes'i hükümeti kurmakla görevlendirdiğini[39], ardından Başbakan Menderes tarafından belirlenen Bakanlar Kurulunu onayladığını gösteren iki tezkire gönderdi[40]. Böylece Meclis, Cumhurbaşkanını belirledikten sonra yarım saat içerisinde yeni Başbakanı ve hükümetini öğrenmiş oldu. Saat 21.00'de Meclis'teki odasına çıkan Celal Bayar tebrikleri kabul etmeye başladı. Milletvekilleri il sırasına göre teker teker yeni Cumhurbaşkanını tebrik için sıraya girdiler. Eski Cumhurbaşkanı İsmet İnönü CHP'li kurmaylarla salona girerek halefi Bayar'a, "Tebrik ederim, muvaffak olunuz" dedi. Bayar selefine teşekkür etti[41].

Cumhurbaşkanlığına seçilen Celal Bayar, ertesi gün Pembe Köşk'te İsmet İnönü'yü ziyaret etti[42]. Devlet'e ait özel veya gizli her türlü konu hakkında bilgi almak için eski ve yeni cumhurbaşkanı bir araya geldi. İsmet İnönü siz meseleleri zaten biliyorsunuz diyerek iç politikaya girmedi fakat dış politika hakkında kısa bir özet yaptı[43]. Cumhurbaşkanı Bayar daha fazla bilgi ve beklenti içerisinde "Devleti İsmet Paşa'dan devralmak" istedi ve bunda ısrar edince Paşa'nın, "teslim edecek ne var ki" diye cevap vermesine Bayar oldukça şaşırdı[44]. Nezaket dairesinde gerçekleşen ziyaret oldukça kısa sürmüştü[45].

Sonuç

Çok Partili Hayat; gerek iç gerekse dış etkenlerin zorlamasıyla Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, daha evvel iki kez teşebbüs edildiği halde faaliyete geçirilmesinde büyük cesaret gösterdi. Celal Bayar daha evvelki Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası örneklerini bildiği halde Demokrat Parti'yi kurarak çok partili hayata geçişte önemli bir katkı sağlamak için büyük bir siyasi risk aldı.

1946-1950 yıllarında iktidardaki CHP yönetimiyle birçok sorun yaşayan Celal Bayar, partisinin parçalanmasını göze alma pahasına, ilkelerinden taviz vermeden çok partili hayatın

[39] **CB.CBA**. Y. 3/1-25, F. 313; **Ulus**, 23 Mayıs 1950; **Yeni İstanbul**, 23 Mayıs 1950; **Yeni Sabah**, 23 Mayıs 1950; Şevket Süreyya Aydemir, **Menderes'in Dramı?** Remzi kitapevi, İstanbul 1984, s. 185; O. C. Fersoy, **a.g.e.**, s.220-221; Ş. Demir, **Düello,** s. 24; Bayar'ın başbakanlık görevini Menderes'e vermesine ilişkin en farklı yorumu E. J. Zürcher; "halkın istediği için desteklediğini" söyleyerek yapmıştır. Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi,** İletişim yay., İstanbul 1996, s. 322

[40] **CB.CBA**. Y. 3/1-25, F. 314; **TBMM Tutanak Dergisi,** D. 9, c.I, B.1, 22 Mayıs 1950, s. 9; **Resmi Gazete**, S.7513, 23 Mayıs 1950; M. Albayrak**, a.g.e.**, s. 182; Feroz – Bedia Turgay Ahmad, **Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971**, Bilgi yay., Ankara 1976, s. 70; I. Menderes Hükümeti üyelerinin belirlenmesinde Celal Bayar oldukça etkili olmuştur. İ. Bozdağ, **Başbakan**, s. 130

[41] **Cumhuriyet**, 23 Mayıs 1950

[42] **Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1950; **Yeni Sabah**, 24 Mayıs 1950; Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam**, c.III, Remzi Kitapevi, İstanbul 2006, s. 27

[43] M. A.Birand-C. Dündar-B. Çaplı, **a.g.e.**, s. 67; farklı bir kaynakta İnönü'nün Bayar'a son derece tatmin edici cevaplar verdiği, başarılı bir devir teslim gerçekleştiği iddia edilmektedir. C. Baban, **a.g.e.**, s. 55

[44] Görüşmeyi Bayar, CHP'ye yakın yazarlardan daha farklı nakletmektedir. K. Altuğ, **a.g.e.**, s. 91

[45] Barutçu yarım saat süren ziyaret hakkında; nezaketin hakim olduğunu, Bayar'ın son derece olumlu yaklaşarak İnönü'nün bütün tereddütlerini giderdiğini, ziyaretin İnönü'nün dış politika hakkında kısa bir bilgilendirmesiyle sonuçlandığını söylemektedir. F. A. Barutçu, **a.g.e.**, s. 1010-1011

kurumsallaşarak sürmesi için mücadele etti. Bayar bir yanda DP içerisindeki köklü ve radikal değişiklik taleplerine meşru dairede cevap verirken, diğer yanda CHP iktidarına karşı sert bir muhalefet yürüttü.

14 Mayıs seçimlerinin sonuçları siyasette açtığı yeni dönem bakımından son derece mühimdir. "Kansız ihtilal" veya "Beyaz İhtilal" olup olmadığı tartışılsa da seçim sonuçlarının önemli, bir değişimin önünü açtığı kesindir. 27 yıldır kesintisiz ülkeyi yöneten, devletle özdeşleşmiş bir partinin iktidardan ayrılması önemlidir.

Yeni seçimler sonrasında iktidarın devir teslimi 22 Mayıs'ta yapıldı. Ülkeyi on yıl yönetecek yeni kadrolar belirlendi. DP Lideri Celal Bayar, partisinin ve kamuoyunun talebi doğrultusunda Cumhurbaşkanlığına çıkarken, yeni dönemin şekillenmesini ve görev dağılımını gerçekleştirdi. Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanlığı seçilme süreci incelendiğinde demokratik duruşu, DP içerisindeki görüşlere verdiği değer ve halkın tercihine gösterdiği saygı takdire şayandır.

Celal Bayar; Cumhurbaşkanlığı makamının tarafsız olabilmesi için siyasi parti liderliğinden ayrıldı. Böylece bir tek parti dönemi alışkanlığına da son verilmiş oldu. Bayar, Başbakanlık görevine kamuoyunca sürpriz olarak görülen Adnan Menderes'i getirdi, Yeni kabinenin oluşumunda doğrudan katkı yaparak, on yıl süreyle ülkeyi başarılı bir şekilde yönetecek kadrolara olan desteğini gösterdi.

14 Mayıs 1950 seçimleriyle başlayan yeni dönemdeki belirsizlikler, 22 Mayıs 1950'de giderilmiş, ülke yönetiminin zirvesine seçilen Celal Bayar rejim sorunu yaşanmadan sosyal, kültürel ve ekonomik sıkıntıların oluşmasına meydan vermeden büyük değişimin kapısını aralamıştır. Böylece tek parti yönetiminden çok partili yönetime ve demokratik cumhuriyete doğru son derece başarılı adımlar atılmıştır.

KAYNAKÇA

I. Arşivler

Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CA), Celal Bayar Arşivi (CBA)

II. Resmi Yayınlar

TBMM Tutanak Dergisi, D. 9, c.I, B.1, 22 Mayıs 1950

Ayın Tarihi, S. 198 (Mayıs 1950)

Resmi Gazete, S.7513, 23 Mayıs 1950

III. Gazete ve Dergiler

Cumhuriyet (14 Mayıs -26 Mayıs 1950)

Ulus (14 Mayıs -26 Mayıs 1950)

Yeni İstanbul (14 Mayıs -26 Mayıs 1950)

Yeni Sabah (14 Mayıs -26 Mayıs 1950)

Zafer (14 Mayıs -26 Mayıs 1950)

IV. Kitap ve Makaleler

AĞAOĞLU, Samet, **Arkadaşım Menderes,** Alkım yay. İstanbul 2003

AĞAOĞLU, Samet, **Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri**, Baha Matb. İstanbul 1972

AHMAD, Feroz – AHMAD, Bedia Turgay, **Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971**, Bilgi yay., Ankara 1976

AHMAD, Feroz, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)** Hil yay., İstanbul 2010

AHMAD, Feroz, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Çev. Y. Alogan, İstanbul 1995

AKBIYIKOĞLU, Ali Rıza, **Demokrasi ve İsmet Paşa**, Filiz matb. Ankara 1986

ALBAYRAK, Mustafa, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoenix yay., Ankara 2004

ALTUĞ, Kurtul, **Bir Numaralı Tanık**, Doğan Kitap, İstanbul 2006

ANADOL, Cemal, **Türk Siyaset Tarihinde Demokrat Parti**, Yeni Kuvayi Milliye yay. İstanbul 2004

APUHAN, Recep Şükrü, **Menderes**, Timaş yay., İstanbul 2008

ARCAYÜREK, Cüneyt, **Demokrasinin İlk Yılları 1947-1951**, Bilgi yay., Ankara 1983

ARZIK Nimet, **Bitmeyen Kavga: İsmet İnönü**, Kurtuluş matb. Ankara 1966

ASILSOY, Abdulkerim, "Bir Siyasi Portre Denemesi: Fuat Köprülü", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, II/1, 2004, s.423-437

AYDEMİR, Şevket Süreyya, **İkinci Adam**, c.III, Remzi Kitapevi, İstanbul 2006

AYDEMİR, Şevket Süreyya, **İkinci Adama**, c.II, Remzi Kitapevi, İstanbul 1968

AYDEMİR, Şevket Süreyya, **Menderes'in Dramı?** Remzi kitapevi, İstanbul 1984

BABAN, Cihad, **Politika Galerisi**, Timaş yay., İstanbul 2009

BARLAS, Mehmet, **Türkiye'de Darbeler ve Kavgalar Dönemi**, Birey yay., İstanbul 2000

BARUTÇU, Faik Ahmet, **Siyasi Hatıralar**, c.II, 21 yüzyıl yay., Ankara 2001

BAŞGİL, Ali Fuad, **27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri**, çev. C. Aydın, , çev. C. Aydın, Yağmur yay. İstanbul 2008

BAYAR, Celal, **Başvekilim Adnan Menderes**, Tercüman gaz. yay. İstanbul 1986

BAYAR, Celal, **Seçim Kampanyalarındaki Söylev ve Demeçleri (1946 - 1950 - 1954),** Der. Ö. Şahingiray, İstanbul 1999

BAYAR, Celal, **Demokrat Parti'nin Kuruluşundan İktidara Kadar Politik Konuşmalar (1946 - 1950),** Der. Ö. Şahingiray, İstanbul 1999

BEKATA, Hıfzı Oğuz, **Birinci Cumhuriyet Biterken**, Çığır yay., Ankara 1960

BİLGİNER, Recep, **Üç İktidar, Üç Hayal Kırıklığı,** İstanbul 2005

BİRAND, Mehmet Ali - DÜNDAR Can - ÇAPLI Bülent, **Demirkırat Bir Demokrasinin Doğuşu**, Doğan Kitap, İstanbul 1999

BOZDAĞ, İsmet, "Celal Bayar'ın Hayat Hikâyesi", **100. Yaşında Celal Bayar**, haz. M. Sarol-İ. Bozdağ, Tercüman yay. İstanbul 1982, s. 365-395

BOZDAĞ, İsmet, **Darağacında Bir Başbakan Menderes… Menderes…**, Truva yay., İstanbul 2008

BOZKURT, Celal, **Siyaset Tarihimizde CHP**, İstanbul 1969

BÖLÜKBAŞI, Deniz, **Türk Siyasetinde Anadolu Fırtınası Osman Bölükbaşı**, Doğan Kitap, İstanbul 2005

BURÇAK, Rıfkı Salim, **On Yılın Anıları (1950-1960)**, Nurol Matb. Ankara 1998

CİHAN, Ali Rıza – TEKİN, Abdullah, **Çağdaş Devlet Adamı İsmet İnönü**, Tekin Kitapevi, İstanbul 1989

DEMİR, Şerif, **Düello Menderes ve İnönü**, Timaş yay., İstanbul 2011

DEMİR, Şerif, **Türk Siyasi Tarihinde Menderes**, Paraf yay., İstanbul 2010

ERDEN, Al Fuad, **İsmet İnönü**, Bilgi Yay., Ankara 1999

ERİM, Nihat, **Günlükler 1925-1979,** c.I, Yay. haz. A. Demiel, YKY, İstanbul 2005

EROĞUL, Cem, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, İmge Yay., Ankara 2003

FERSOY, Orhan Cemal, **Bir Devre Adını Veren Başbakan Adnan Menderes**, Hun Yay., İstanbul 1978

GÖKMAN, Muzaffer, **50 Yılın Tutanağı 1923-1973**, Hürriyet Yay., İstanbul 1973

HEPER, Metin, **İsmet İnönü**, çev. S. Yalçın, Türkiye İş Bank Yay., İstanbul 2008

İNAN, Süleyman, **Muhalefet Yıllarında Adnan Menderes**, Liberte yay., Ankara 2006

İNÖNÜ, İsmet, **Baba İnönü'den Erdal İnönü'ye Mektuplar**, yay. Haz. S. Özel, Bilgi. Yay. Ankara 1988

KAÇMAZOĞLU H. Bayram, **Demokrat Parti Dönemi Toplumsal** Tartışmalar, Birey yay., İstanbul 1988

KARAKUŞ, Emin, **İşte Ankara**, Hürriyet Gaz. Yay. İstanbul 1977

KARPAT, Kemal H., **Türk Demokrasi Tarihi**, Afa Yay., İstanbul 1996

KISAKÜREK, Necip Fazıl, **Benim Gözümde Menderes**, Büyük Doğu yay. İstanbul 2002

KONYAR, Hürriyet, **Türkiye'de Tek Parti Döneminden Çok Partili Hayata Geçişte (1945-1950) Kemalist İdeolojinin Değişimi ve Ulus Gazetesi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1993

KUTAY, Cemal, **Celal Bayar,** Süsler matb. [İstanbul 1949]

LEWIS, Bernard, "Türkiye'de Son Gelişmeler", çev. İ. Lütem, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** c. IX, S. 1-2, 1952, s. 27-42

LEWIS, Bernard, **Modern Türkiye'nin** Doğuşu, çev. M. Kıratlı, TTK yay. Ankara 1991

NADI, Nadir, "Aday", **Cumhuriyet**, 21 Mayıs 1950

NADI, Nadir, "Kim Olacak?", **Cumhuriyet**, 20 Mayıs 1950

NADI, Nadir, **Perde Aralığından**, Cumhuriyet yay., İstanbul 1964

ORTAYLI, İlber, **Türkiye'nin Yakın Tarihi**, Timaş yay., İstanbul 2010

ÖYMEN, Altan, **Değişim Yılları**, Doğan kitap, İstanbul 2004

ÖZDEMİR, Hikmet, **Tarih ve Politika**, İz yay. İstanbul 1995

ÖZDEMİR, Hikmet, **Türkiye Cumhuriyeti**, İz yay., İstanbul 1995

ÖZGEN, İhsan Fuat, **Cumhuriyet Döneminde Celal Bayar'ın Siyasi ve İktisadi Faaliyetleri (1923-27 Mayıs 1960),** Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Ens. Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2007

SAROL, Mükerrem, **Bilinmeyen Menderes**, Kervan yay., c.I, İstanbul 1983

ŞEN, Erdal, **Bir Yiğit Vardı**, Yitik Hazine yay. İstanbul 2010

ŞENŞEKERCİ, Erkan, **Türk Devriminde Celal Bayar (1918-1960)**, Alfa Yay., İstanbul 2000

ŞEYHANLIOĞLU, Hüseyin, **Türk Siyasal Muhafazakârlığının Kurumsallaşması ve Demokrat Parti,** Kadim yay. Ankara 2011

TAŞYÜREK, Muzaffer, **Adnan Menderes**, Anonim Yay., İstanbul 2009

TOKER, Metin, **Tek Partiden Çok Partiye** Milliyet yay. İstanbul 1970

TURGUT, Nükhet, "Türkiye'de Siyasal Muhalefet Olgusu ve Anlayışı", **Türk Siyasal Hayatının Gelişimi**, Edt. E. Kalaycıoğlu-A. Y. Sarıbay, Beta Yay. İstanbul 1986, s.413-460

ULUNAY, "Cumhur Reisimiz Celal Bayar", **Yeni Sabah,** 24 Mayıs 1950

URAN, Hilmi, **Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım (1908-1950)**, Türkiye İş Bankası yay., İstanbul 2008

YIRCALI, Sıtkı, "Hürriyet, Adalet, Musavat, Uhuvvet'den Hakimiyet Kayıtsız Şartsız Milletindir'e", **100. Yaşında Celal Bayar**, haz. M. Sarol-İ. Bozdağ, Tercüman yay. İstanbul 1982, s. 222-234

YÜCEL, M. Serhan, **Demokrat Parti**, Ülke Kitapları, İstanbul 2001

ZÜRCHER, Erik Jan, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi,** İletişim yay., İstanbul 1996